

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

† Μητροπ. Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου
Ομιλία στην 8η Έκθεση Ορθόδοξου Χριστιανικού Βιβλίου & Μοναστηριακών προϊόντων
για τα 30 χρόνια του περιοδικού της Χριστιανικής φοιτητικής Ενώσεως ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ.
Αθήνα, Ξενοδοχείο Caravel 4 Νοεμβρίου 2019

Κύριε Γενικέ Γραμματέα των Θρησκευμάτων
του Υπουργείου Παιδείας μας,

Αγαπητοί Πατέρες και εκπρόσωπε της Αδελφότητας «ΖΩΗ»,

Αγαπητά Μέλη της Συντακτικής Επιτροπής του Περιοδικού,

Φίλες και φίλοι,

Οφείλω κατ' αρχήν να ομολογήσω επειδή παρακολουθώ συστηματικά τις σελίδες της «Παρεμβολής», όλα αυτά τα 30 χρόνια της ότι: Η παρεμβολή της «Παρεμβολής» στην ελλαδική Εκκλησία και στην ελληνική κοινωνία, πέτυχε! Και επειδή η λέξη «πέτυχε» δεν μου αρέσει, αφού έχει μέσα της την λέξη «τύχη», και στην Εκκλησία δεν πιστεύουμε στην τύχη, αλλά στην Πρόνοια του Θεού, λέω ότι η παρεμβολή της «Παρεμβολής» ευλογήθηκε από τον Θεό και γι' αυτό διατηρείται φρέσκια και ζωντανή όλα αυτά τα χρόνια κι εύχομαι κι άλλα τόσα κι άλλα περισσότερα.

Αρχίζοντας την ομιλία μου·

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Χρήσιμο θα είναι να επισκεφθούμε τα ονόματα του τίτλου της ομιλίας: Σύμφωνα με το λεξικό του Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ «παρεμβαίνω» σημαίνει: *«βαδίζω πλησίον, υπεισέρχομαι σε κάτι»*.

Λοιπόν, έχουμε δύο έννοιες: Εκκλησία & σύγχρονος κόσμος. Βαδίζουν κοντά και, κάποτε - κάποτε, η Εκκλησία υπεισέρχεται στον σύγχρονο κόσμο.

Αυτό πάει να πει, ότι η Εκκλησία, βασικά, ζει και κινείται έξω από τον σύγχρονο κόσμο και ενίοτε, βάζει *«την άκρη του παπουτσιού της»* μέσα σ' αυτόν. Είναι τότε που λένε κάποιοι ότι *«φυτρώνει, εκεί που δεν την σπέρνουν»*.

Η εικόνα αυτή μου θυμίζει αυτό που γράφει η Άννα Κομνηνή *«... για να πάμε από τον Χρυσοτρίκλινο στη Μαγναύρα, σκουντουφλούσαμε επάνω σε αββάδες και ευνούχους»*.

Να μου επιτρέψετε, σας παρακαλώ, να υποβάλλω κατ' αρχήν, μια σειρά θεμάτων, συνοπτικά, που επιβεβαιώνουν το γεγονός αυτό κι έπειτα ας προβληματισθεί ο καθένας μας κατά πόσο θεολογικά είναι σωστή αυτή η σχέση.

Πρώτιστη ανάγκη· να απαντήσουμε εξάπαντος στο ερώτημα: τί είναι η Εκκλησία. Είναι κρατικός θεσμός; είναι επικρατούσα θρησκεία; είναι η Ιεραρχία των επισκόπων; είναι οι ιερείς χωρίς τους επισκόπους;

Στη συνέχεια, ποια είναι η σχέση της με την κοινωνία και την πολιτεία: με το Υπουργείο Υγείας-Πρόνοιας, με το Υπουργείο Εξωτερικών ή το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης και όλα τα θεσμικά όργανα του Κράτους;

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Είμαι βέβαιος ότι η Εκκλησία θα γίνει σεβαστή μόνο όταν η ίδια περιγράψει τον εαυτό της και ξεκαθαρίσει το ρόλο της, οπότε έπειτα και τον λόγο της.

Εκκλησία και Θρησκεία

Ξέρουμε ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που διαφοροποιούν την Εκκλησία μας από κάθε έννοια θρησκευτικότητας.

Όμως, τόσο ο ιερός Κλήρος όσο και ο λαός μας:

- Πώς αντιλαμβανόμαστε τα ιερά μας Μυστήρια;
- Πόσο πνευματικές θεωρούνται, απ' όλους μας, οι ιεροτελεστίες που τελούμε, όταν έχουν τόσο έντονο κοινωνικό χαρακτήρα;
- Πόσο διακρίνουμε τον εξομολόγο από τον ψυχολόγο;
- Πόση σχέση έχει αυτό που εμείς λέμε πνευματικότητα, με την γιόγκα, το κάρμα, το φενγκ - σούϊ;

Αυτόν που εννοούμε «πνευματικό άνθρωπο», μπορεί να είναι ένας καθαρός, περιποιημένος, κοσμικός, απενοχοποιημένος άνθρωπος και συγχρόνως να υποκύπτει σε κάποιες αδυναμίες, λάθη, πάθη, και πάλι να σηκώνεται και πάλι να πέφτει;

Ενός πνευματικού ανθρώπου, ο Θεός, δικαιούται να του πάρει το παιδί; Ή να τον δοκιμάσει με μια οικονομική καταστροφή; (χωρίς να εισπράξει το γνωστό «γιατί σε μένα, Θεέ μου;»)

Πόση πνευματικότητα κρύβει η άποψη «πιστεύω με τον τρόπο μου», «πιστεύω αλλά δεν πηγαίνω στην Εκκλησία και δεν κοινωνώ;»

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Ποια είναι η έννοια της «υπακοής στον εξομολόγο», τόσο στο «Γεροντικό», όσο και σ' ένα σημερινό μοναστήρι, αλλά κυρίως εδώ στον κόσμο;

Ποια θέση έχουν στη ζωή μας η Αγία Γραφή και οι θεοφόροι Πατέρες μας;

Οι εξαρτήσεις, από το τσιγάρο μέχρι το διαδίκτυο και το κινητό τηλέφωνο, είναι αμαρτίες κι αν είναι, τί λογής;

Η αγιότητα σε τί συνίσταται; Πώς εξηγείται το γεγονός ότι στην εποχή μας αναγνωρίζουμε αγιότητα μόνο σε μοναχούς και ιερομονάχους;

Όποιος έχει την τόλμη να απαντήσει σ' αυτές τις ερωτήσεις και σε πολλές παρόμοιες, θα καταλάβει πόσο το εκκλησιαστικό γεγονός υποβαθμίστηκε σε θρησκευτικότητα.

Εκκλησία και Κοινωνία

Ξέρουμε τί εννοούμε με τη λέξη κοινωνία, στην Εκκλησία και τί εννοεί με την ίδια λέξη ο κόσμος, οπότε·

Έχουμε άραγε κοινά με τους οικολόγους όταν προασπιζόμαστε το περιβάλλον; Τί σχέση έχει η νηστεία μας με τους vegetarians και προσφάτως με τους vegans;

Τα παιδιά με βαρειά ή ελαφρυά σύνδρομα, είναι «εικόνες Θεού»; Επιτιμώνται με Κανόνες; κάνει να κοινωνούν;

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Η καύση, η ευθανασία, ο υποβοηθούμενος θάνατος και η θανατική ποινή, ως πνευματικό γεγονός το καθένα, όμως τόσο διάφορα με την πίστη μας, γιατί συλλήβδην κερδίζουν έδαφος καθημερινά;

Οι προγαμιαίες σχέσεις, οι εξωσυζυγικές, οι ομοφυλοφιλικές· στην τεκνογονία: η παρένθετη μητρότητα, η λήψη γενετικών υλικών και τα παρόμοια, γιατί ήσυχα κι αθόρυβα έχουν πλήρως εισχωρήσει στην καθημερινή μας πραγματικότητα;

Όπως εισχώρησε κι ο πολιτικός γάμος και το σύμφωνο συμβίωσης και ενδεχομένως και άλλα...

Αποκαλούμε τις εκτρώσεις «έγκλημα» και είναι. Όμως, η εξωσωματική επιτρέπεται, ή όχι. Κι έπειτα, η κλωνοποίηση; Τα ακέφαλα σώματα που θα μας προσφέρουν ανταλλακτικά για μεταμοσχεύσεις;

Να μιλήσουμε για την τέχνη;

Πόσο επιτρέπεται η Εκκλησία να παρεμβαίνει στην τέχνη;

Στη ζωγραφική, στο θέατρο, στον κινηματογράφο, στην ποίηση, στην λογοτεχνία;

Δεν εννοώ βέβαια λογοκριτικά, αλλά όταν πρόκειται για τέχνη (εντός ή εκτός εισαγωγικών) που διακωμωδούν τον Χριστό μας, την Παναγία μας ή παραποιούν πρόσωπα αγίων μας, όπως η Μαρία η Μαγδαληνή;

Υπάρχει βλάσφημη τέχνη; Ποιος θα την χαρακτηρίζει έτσι, κάθε φορά; Το γυμνό είναι βλάσφημο; Και η παρέμβασή μας τί λογής θα είναι; Θα έχει όρια;

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Κι ακόμα, άλλα είδη τέχνης: death metal, hard rock metal, extreme metal, black metal. Κι ακόμα, η βιοτέχνη; Υπάρχει ηθική στην τέχνη;

Να μιλήσουμε για την τεχνολογία; Όλοι έχουμε κινητό αλλά αρνούμαστε την Κάρτα του Πολίτη. Τελικά, φαίνεται ότι Κάρτα του Πολίτη δεν θα υπάρξει, αφού όλα μας τα προσωπικά στοιχεία συγκεντρώθηκαν πλέον από τις εφαρμογές των κινητών κι από την πλαστική τραπεζική κάρτα μας.

Τί γίνεται με τη ρομποτική; Δεν εννοώ το ανοιγοκλείσιμο των παντζουριών, αλλά τα αισθήματα που μπορεί να έχουν τα robots.

Πάντως, όλα αυτά και πολλά ακόμη, αξίζει να τα δούμε όχι μόνο μέσα στην Πατρίδα μας, αλλά και όπως τα βιώνουν οι αδελφοί μας Έλληνες Ορθόδοξοι σε μη Ορθόδοξες, σε μη Χριστιανικές χώρες του πλανήτη. Που δεν είναι μακριά μας· με τους μικτούς γάμους έρχονται πολύ κοντά μας πλέον.

Εκκλησία και Πολιτεία

«...του ευσεβούς ημών γένους» ή «...του ευσεβούς ημών έθνους»; Γένος, εννοεί των χριστιανών· έθνος εννοεί των Ελλήνων.

Ποια και πόση πρέπει να είναι η σχέση μας με την έννοια της πατρίδος;

Λοιπόν, ποιος ο ξένος; ποιος ο μετανάστης; ποιος ο αλλόθρησκος; ποιος ο εχθρός;

Έννοιες, που συγκρούονται μέσα μας σκληρά. Από τη μια η εκκλησιαστική τους σημασία κι από την άλλη, η διόλου ευκαταφρόνητη, η διόλου αμελητέα εθνική τους βαρύτητα. Σας ομιλεί κάποιος που συζητεί

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

(εκεί που γεννήθηκε και διακονεί) με ομοθρήσκους και αλλοθρήσκους, πάντως...συμπολίτες. Και στη Θράκη, επιτέλους φτάσαμε σ' ένα μοντέλο συνύπαρξης, εύθραυστο μεν αλλά βάσταξε 100 χρόνια κι ευελπιστούμε να κρατήσει. Όμως, εδώ στην πρωτεύουσα, τί θα γίνει σε λίγα χρόνια; (σχολεία, αργίες, σύμβολα, εκδηλώσεις, διορισμοί...).

Εκκλησία & πολιτική. Όμως, υπάρχει πολιτική χωρίς κόμματα; τί σημαίνει σήμερα Δεξιά, τί Αριστερά και πώς να πολιτεύεται η Εκκλησία με τον κάθε ιδεολογικό χώρο; Μπορεί να είναι εύκολος αλλά είναι συγχρόνως και αξιοθρήνητος ο αβασάνιστος χαρακτηρισμός κάποιων... αλλά, δοκιμάστε, αν θέλετε, να καθίσετε στις ποιμαντικές καρέκλες τους.

Τα εθνικά θέματα είναι εκκλησιαστικά; Οι Έλληνες ψηφίζουμε σε δύο κάλπες; Στη μία, για τα μισθολογικά μας ψηφίζουμε το κόμμα της αρεσκείας μας και στην άλλη, για τα εθνικά μας θέματα ψηφίζουμε την Εκκλησία;

Πώς νομιμοποιείται η Εκκλησία, επάνω σε ποια εκκλησιολογική βάση καταξιώνεται να κάνει συλλαλητήρια;

Το γεγονός ότι, το 1940 στην Πίνδο, την Παναγία την έβλεπαν και οι Ιταλοί, όμως, η Χάρη της βοηθούσε μόνο εμάς, το κατανοούμε οι Έλληνες· όμως, το θρίλερ που ζήσαμε με την αναγνώριση της ουκρανικής Εκκλησίας και το αντίστοιχο σε εκκρεμότητα αίτημα της σκοπιανής Εκκλησίας ακόμα κρατεί.

Να αναφερθώ σε κάποια ευκολότερα θέματα:

Εκκλησία & Πολιτισμός· ναι! είμαστε ένα απέραντο μουσείο αντικειμένων και θεματοφύλακες αρχαίων τελετουργικών. Όμως, αλίμονό μας αν αυτά ήταν ο μόνος πολιτισμός που παράγουμε.

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Εκκλησία & προνοιακά ιδρύματα· εμείς ξέρουμε τί εννοούμε με τη λέξη «φιλανθρωπία», όμως δημοσιεύουμε και απολογισμούς...

Κι ακόμα· εκκλησιαστική περιουσία... (ο αλυτρωτισμός της βοηθάει πολλούς...)

Κι ακόμα· θρήσκευμα στις ταυτότητες (παλαιότερα), στα πτυχία σήμερα...

Κι ακόμα· μάθημα των θρησκευτικών... (τραγωδία σε εξέλιξη).

Κι ακόμα· ελλαδική Εκκλησία & ελληνικό Δημόσιο:

Είμαστε ΝΠΔΔ; μας βοηθάει αυτό το κρατικό εργαλείο στη δουλειά μας; ο κάθε ιερέυς μπορεί να είναι και ληξίαρχος; Δίλημμα: οι κληρικοί προτιμούμε να είμαστε δημόσιοι υπάλληλοι (κραδαίνοντας δέκα χιλιάδες μικρόφωνα στα χέρια μας) ή χρειάζεται να επιδοθεί η Εκκλησία μας σε επιχειρηματικότητα (όπως στην Κύπρο) προκειμένου να εξασφαλίσει μισθούς και έσοδα; Ποιο από τα δύο είναι το πνευματικότερο;

✠

Στον παραπάνω καταιγισμό ερωτήσεων δεν θα δώσω απαντήσεις, κάτι τέτοιο δεν είναι ούτε εύκολο, ούτε απλό. Χρειάζεται όμως σοβαρός και υπεύθυνος προβληματισμός για το καθένα.

Επαναλαμβάνω, αυτό που σημείωσα στην αρχή: Η ίδια η Εκκλησία μας, για να γίνει σεβαστή είναι ανάγκη να περιγράψει τον εαυτό της και να ξεκαθαρίσει το ρόλο της, μέσα στον σύγχρονο κόσμο. Αυτός ο κόσμος δεν είναι εχθρικός με την Εκκλησία, είναι λάθος να τον δαιμονοποιούμε. Αντίθετα είναι ο κόσμος μας, χάριν του οποίου

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

υπάρχει η Εκκλησία, χάριν του οποίου «παρατείνεται» ο Χριστός μέχρι σήμερα. Η περιγραφή του ρόλου της, το ξεκαθάρισμα, πρέπει να γίνει με όρους αποκλειστικά εκκλησιολογικούς. Η Εκκλησία δεν μπορεί να αλλάξει το μήνυμά της, δεν μπορεί να αλλοιώσει το κήρυγμά της. Δεν μπορεί να απομακρυνθεί από την Αγία Γραφή, ούτε από την εμπειρία των Πατέρων μας. Μπορεί όμως, να βασανίσει τη γλώσσα με την οποία θα μιλήσει στο σήμερα (δεν εννοώ μόνο τη λειτουργική). Μπορεί να αξιοποιήσει την τεχνολογία και την αστραπιαία διασπορά της πληροφορίας, γνώριμη και οικεία σε όλους μας σήμερα. Μπορεί να μεταφέρει το πνεύμα (όχι το γράμμα) της Αγίας Γραφής στο σήμερα. Μπορεί να δημιουργήσει, να αναδείξει σημερινούς Πατέρες, που δεν θα αντιγράφουν μεμονωμένες φράσεις φωτισμένων κειμένων άλλων εποχών, αλλά που θα αγωνιούν, θα προσεύχονται, θα πρωτοτυπούν ώστε, όπως οι παλαιοί εκείνοι χαρισματικοί φορείς, να δίνουν λύσεις στα δικά μας σύγχρονα προβλήματα.

Μόνο τότε η Εκκλησία θα αποδειχθεί αλάτι και επιστηριγμός του ανθρώπου.

Συνήθως διαμαρτυρόμαστε ότι η Πολιτεία με τα νομοθετήματά της «παρεμβαίνει» στα της Εκκλησίας. Όμως, δεν είναι έτσι. Η Πολιτεία έχει και μη Χριστιανούς πολίτες στα όριά της και οφείλει να σεβαστεί κι αυτούς (που ολοένα και περισσεύουν). Εμείς χρειάζεται να εμπνεύσουμε την Πολιτεία να το πράττει σωστά, χριστιανικά και δίκαια. Όχι με αντιπαλότητες και ανταγωνισμούς. Όχι με αποκλειστικότητες και με μοντέλα της ελληνικής ανθρωπογεωγραφίας του 1975 που τότε η Ελλάδα είχε σχεδόν ομοιογενή πληθυσμό.

Ο Κύριός μας, κάποτε, κατά το διάστημα της τριετούς δημοσίας δράσεώς του, χωρίς να εγκαταλείψει το κύριο έργο του, που ήταν «ο οίκος Ισραήλ», βγήκε δυο φορές έξω από τα όρια της γης του (τη μια, στη χώρα των Γεργεσηνών και την άλλη, στην Τύρο και Σιδώνα).

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Ανοίχτηκε «σε λαούς που κατοικούσαν σε χώρες και σκιά θανάτου». Λοιπόν, δεν μπορούμε να κλειστούμε μέσα στην Εκκλησία κι απ' έξω τα παιδιά μας να λιμοκτονούν. Ο σύγχρονος κόσμος, μας ανήκει. Ανήκει στο Χριστό, ακόμα κι αν δεν το ξέρει σήμερα, ακόμα κι αν δεν το θέλει. Ο σύγχρονος κόσμος έχει ανάγκη τον Χριστό και το Ευαγγέλιο, περισσότερο από ποτέ. Όχι για να τον πάρουμε και να τον ξαποστείλουμε με τη μηχανή του χρόνου πίσω, στα Βυζάντια και στις Τουρκοκρατίεςⁱⁱ. Η Εκκλησία δεν είναι λείψανο από το παρελθόν, είναι παράθυρο στο μέλλον. Κι αν κάτι θέλει ο σύγχρονος άνθρωπος από το παρελθόν, είναι να επιστρέψει κατεπειγόντως η Εκκλησία του στην απλότητα των Αποστολικών χρόνων, στο ύφος μιας αγάπης, στο ήθος μιας κατακόμβης (less is more, έγραφε στην «ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ» το 2010 μεταπτυχιακός τότε φοιτητής της Νομικήςⁱⁱⁱ). Ο σύγχρονος άνθρωπος θέλει να τον στηρίζουμε όταν τρικλίζει, να τον σηκώνουμε όταν πέφτει, να του σφουγγίζουμε τον ιδρώτα από το μέτωπο, θέλω να πω: να μην του κουνάμε το δάκτυλο, αλλά να του δείχνουμε τον ουρανό. Να τον συντροφεύουμε στην αμαρτωλότητά του σιωπηλά, κι αν μας το ζητήσει, να του επισημαίνουμε διακριτικά ότι υπάρχει κι άλλος τρόπος ζωής, πιο όμορφος. Γιατί η αμαρτία δεν φέρνει χαρά κι ο αμαρτωλός άνθρωπος το ξέρει πολύ καλά, δεν έχει ανάγκη να του το πούμε εμείς. Να τον συγχαίρουμε για τις δάφνες του, αλλά να του υπενθυμίζουμε χαμογελαστά ότι υπάρχουν κι άλλες νίκες κι άλλες επιτυχίες πιο αμάραντες. Να τον διδάσκουμε φιλικά και όχι να караδοκούμε πότε θα ξαστοχήσει για να τον φτύσουμε. Να τον προσκαλούμε διαρκώς στο Τραπέζι όπου προσφέρεται ο Χριστός, για να φάει τον Χριστό, να πιεί τον Χριστό, να χορτάσει, να μεθύσει από τη χάρη Του^{iv}. Σ' όποιον, όταν γεννήθηκε, δώσαμε βάπτισμα και χρίσμα, την Εξόδιο Ακολουθία στο τέλος του βίου του, την οφείλουμε. Αν στο μεταξύ έχει αρνηθεί την πίστη, αυτό σημαίνει ότι δεν του συμπαρασταθήκαμε στη ζωή, δεν του δώσαμε να καταλάβει την αξία της νίκη του θανάτου που ευαγγελιζόμαστε. Η αθεΐα είναι ο Καιάδας όπου, οι χριστιανικές

Η παρεμβολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο

Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως Ανθίμου

Εκκλησίες, ρίχνουμε ανάληγτα τα παιδιά μας και δεν ξέρω αν ο Θεός κάποτε μας το συγχωρήσει.

Αυτή η ποιμαντική παρεμβολή μας στον κόσμο είναι η ευθύνη μας των χριστιανών όλων, κληρικών και λαϊκών. Μια παρεμβολή χαμηλόφωνη, ευγενική, αρχοντική, διακριτική, ελεύθερη, ρωμαλέα, αντρίκια, που όταν ελλείπει τότε...μας φοβάται ο σύγχρονος κόσμος. Δυστυχώς, ο τρόπος με τον οποίο πολλές φορές προασπιζόμαστε, σήμερα, τον σιωπηλό κατάδικο του ρωμαϊκού Πραιτωρίου, φοβίζει, τρομοκρατεί, απωθεί τους σύγχρονους ανθρώπους και δικαίως. Ο κόσμος σήμερα ή θα λυγίσει τα γόνατά του μπροστά στον γυμνό και αιμόφυρτο Εσταυρωμένο, συγκλονισμένος από την θυσιαστική αγάπη Του, ή δεν θα τα λυγίσει ποτέ και για κανένα άλλο λόγο. Σ' αυτήν την διαδικασία η Εκκλησία έχει τον πρώτο ρόλο και τον πρώτο λόγο. Αντίθετα, η παρεμβολή της σε νομοθετικά έργα και δικαστικές αποφάσεις, δηλώνει περίτρανα την αποτυχία της να σώσει τον σύγχρονο άνθρωπο, «να αρπάξει τον κόσμο και να τον δώσει στο Θεό».

Πολλά, από τα παραπάνω (με τις παραπομπές σημειωμένες στα χαρτιά μου) είναι από την σταχυολόγηση του επετειακού τεύχους της ΠΑΡΕΜΒΟΛΗΣ των 30 χρόνων της. Από τις ίδιες σελίδες, θα κλείσω με άλλη μια επισήμανση: *«Ίσως, ήρθε η ώρα να ακουσθεί η κραυγή των χριστιανών. Είναι βέβαιο πως θ' αναστατώσει, θα ξεσηκώσει, θα καθαιρέσει, θα οικοδομήσει, αλλά το πιο παράξενο θα' ναι τούτο· θα 'ναι μια φωνή αύρας λεπτής»*^v.

ⁱ «ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ» 30 ΧΡΟΝΙΑ τ.129 σελ. 10-11 «Τα ψιμύθια της ακμής»

ⁱⁱ Ό.π. σελ. 15 «Συντήρηση ή αλήθεια;»

ⁱⁱⁱ Ό.π. σελ. 23 «Less is more Επιστροφή στην απλότητα»

^{iv} Ό.π. σελ 13 «Στοχασμοί και Στεναγμοί της Κυριακής»

^v Ό.π. σελ. 27 «Η μαρτυρία των χριστιανών, Ακτιβισμός ή αδήριτη ανάγκη;»